

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาการประเมินภายนอก รอบสองของ โรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

- 1.1. ความหมายของคุณภาพการศึกษา
- 1.2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.3. ความหมายและความเป็นมาของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 1.4. ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

- 2.1. แนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรของเดมมิ่ง
- 2.2. แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม
- 2.3. แนวคิดการบริหารตามทฤษฎีระบบ
- 2.4. แนวคิดการบริหารตามมาตรฐานระบบ ISO
- 2.5. แนวคิดการบริหารคุณภาพของนักวิชาการตะวันตก
- 2.6. แนวคิดจากการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

3. การบริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

- 3.1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 3.2. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 3.3. ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 3.4. ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
- 3.5. การประเมินคุณภาพภายนอก

4. มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1. งานวิจัยภายในประเทศ
- 5.2. งานวิจัยต่างประเทศ

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา

คำว่า “คุณภาพ” เป็นแนวคิดที่มีวิวัฒนาการมาอย่างสอดคล้องกันในเชิงแนวคิดความหมายและการประยุกต์ใช้อย่างมีระบบ ซึ่งความหมายของคำว่า “คุณภาพ” (Quality) มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน สารระสำคัญส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 :189) ให้ความหมายว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคลหรือสิ่งของ

กรมสามัญศึกษา (2542 : 4) ให้ความหมายว่า คุณภาพ หมายถึง ความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือสอดคล้องกับข้อกำหนด ซึ่งรวมทั้งคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการที่จะส่งมอบกับลูกค้า

สมศักดิ์ สินธุระเวชช์ (2542 : 45) กล่าวว่า “คุณภาพ” (Quality) นั้น เป็นคำที่ใช้กันมาก โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างกัน ในปัจจุบันจะหมายถึงการทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ ด้วยการทำให้ความต้องการและความหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะความดี ความเหมาะสม ความสอดคล้องในการจัด กำหนดการดำเนินการตามลักษณะงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความพอใจให้กับผู้รับบริการ

ส่วนคำว่า “การศึกษา” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 750) ได้ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาไว้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

พระธรรมปิฎก (2539 : 175) ได้ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การพัฒนาคนให้มีชีวิตที่ดีงาม คำว่าชีวิตที่ดีงามนี้ หมายถึง ความเป็นอยู่อย่างถูกต้อง มีคุณค่า เกื้อกูล เป็นประโยชน์และมีความสุข อย่างน้อยต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น

สมศักดิ์ สินธุระเวชช์ (2542 : 45) ได้ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การทำให้ผู้ปกครองชุมชน สังคม พึงพอใจในคุณภาพของผลผลิต

กรมสามัญศึกษา (2542 ก : 11) ได้ให้ความหมายคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง คุณสมบัติ คุณลักษณะ สภาพที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันและอนาคต โดยได้มาตรฐานตามที่กำหนด

จากที่กล่าวมาสรุปว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะของผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาและได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ ซึ่งถือ

เป็นความสามารถในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้ตอบสนองความต้องการตามความมุ่งหมายของหลักสูตรศึกษา ทำให้คุณลักษณะของผู้เรียนที่ผ่านกระบวนการจัดการศึกษาแล้วมีระบบ ได้มาตรฐานตามเกณฑ์หรือตัวชี้วัดความสำเร็จที่กำหนดไว้ สร้างความพึงพอใจแก่สังคม เกิดความมั่นใจ ศรัทธาและยอมรับของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

1.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาให้ทันที ได้แก่ หลักสูตรและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพศึกษาดังกล่าว เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูง มีคุณภาพในระดับสากลและมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข ซึ่งแนวคิดและแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

1.2.1. การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาจะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา สามารถพึ่งตนเองและร่วมมือกับคนอื่นอย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากล มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เนื้อหาเชื่อมโยง และต่อเนื่องกันทุกระดับ ทั้งระบบในโรงเรียน ระบบนอกโรงเรียนและการศึกษาตลอดชีพ เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะให้ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน สังคม และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ

1. ทบทวนและพัฒนาหลักสูตรการศึกษารุ่นพื้นฐานให้ลักษณะที่สำคัญ ดังนี้
 - 1.1. ยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
 - 1.2. ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนา
 - 1.3. มีความสมดุลทั้งเนื้อหาเวลาและเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน
 - 1.4. มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางการศึกษา
 - 1.5. เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้เวลาว่างอย่าง

สร้างสรรค์

1.6. มุ่งสร้างเอกภาพของชาติให้สอดคล้องผสมผสานระหว่างความเป็นไทยและความเป็นสากล

1.7. เปิดโอกาสให้มีการถ่ายโอนผลการเรียนรู้จากในระบบนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการเปรียบเทียบประสบการณ์

1.8. มุ่งให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เตรียมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ส่งเสริมการพัฒนาและการใช้หลักสูตร
5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตร
6. ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.2.2. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่รับผิดชอบจัดการศึกษาของชาติโดยตรงจะต้อง ได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner – Center) ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมมีความสำนึกและมีจิตวิญญาณของความเป็นครูมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งต้องพัฒนาระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้ประกอบอาชีพครูต้องสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษามีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. การพัฒนาวิชาชีพครู เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ครูเป็นผู้สนับสนุน ประกอบด้วยวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ครูเป็นผู้สนับสนุน ประกอบด้วย

1.1. กำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.2. กำหนดโครงสร้าง การพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์

1.3. กำหนดเกณฑ์การสรรหาและวิธีการคัดเลือกผู้เข้าเรียนครูและผู้เข้าเป็นข้าราชการครู

1.4. พัฒนาระบบการสรรหาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

- 1.5. พัฒนาคู – อาจารย์ในคณะครุศาสตร์และคณะศึกษาศาสตร์
- 1.6. พัฒนาระบบการเรียนการสอนในสถาบันหลักสูตร
- 1.7. ปรับกระบวนการพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนเข้าสู่ตำแหน่งและระหว่างประจำการ

2. การยกระดับวิชาชีพครู เป็นกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคม ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีขวัญและแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ประกอบด้วย

- 2.1. การพัฒนาระบบการเลื่อนตำแหน่งครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 2.2. การพัฒนาระบบการสร้างขวัญ แรงจูงใจและสวัสดิการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.3. การตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือครูและบุคลากรทางการศึกษา

3. การประสาน กำกับและติดตามประเมินผลแผนการพัฒนาวิชาชีพครูของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2.3. การพัฒนาระบบการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการนำหลักสูตร ไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพ มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม ให้เป็นผู้รู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผลและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้ รู้วิธีการและสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบและมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามกรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ
2. เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่ม และทักษะกระบวนการ
3. ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง
4. มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ทั้งภายในกลุ่มวิชา ระหว่างกลุ่มวิชาและการดำเนินชีวิตจริง

5. คำนึงความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่และความเป็นไทยกับความเป็นสากล

6. มีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและการเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

7. สอดแทรก ปณิธาน เสริมสร้างค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมในทุกสาขาวิชา

8. นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียน การสอน

9. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

10. ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผล โดยเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพ

จริง (Authentic Assessment)

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ

1. รวบรวมรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนจากแหล่งต่าง ๆ สังเคราะห์ วิเคราะห์ จัดกลุ่มแยกประเภทเพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ในสถานการณ์การเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ

2. พัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยเลือกรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วนำมาพัฒนา และทดลองเพื่อประยุกต์ใช้ในเนื้อหาวิชาและท้องถิ่นที่แตกต่างกันตลอดจนพัฒนารูปแบบการสอนใหม่ ๆ เพื่อให้มีการนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

3. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้รูปแบบกระบวนการเรียนการสอนใหม่ ๆ และสอดคล้องตามความต้องการของท้องถิ่น

4. สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยในเรื่องรูปแบบกระบวนการเรียนการสอน

1.2.4. การพัฒนาการบริหารและการจัดการ

ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการบริหารและจัดการให้มีเอกภาพต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเน้นสถานศึกษาเป็นหลักตลอดจนให้บุคคล ชุมชน มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องพัฒนากระบวนการวางแผนและให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับ ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

แนวทางการดำเนินงานที่สำคัญ

1. ปรับอำนาจหน้าที่ของราชการในส่วนราชการให้สอดคล้องกันหลักการ ความ เป็นเอกภาพด้านนโยบายคุณภาพการศึกษา มาตรฐานการศึกษาและการกระจายอำนาจโดยเน้นให้มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับ สนับสนุนและส่งเสริมด้านนโยบายแผนมาตรฐานการศึกษา ทรัพยากรการศึกษา ตรวจสอบติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยปฏิบัติการด้าน การศึกษา

2. ปรับโครงสร้าง กระบวนการ การจัดองค์กรการบริหารและการจัดการศึกษาของ ราชการส่วนกลาง ให้ครอบคลุมงานด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยจัดให้มี กระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภท

3. ในเขตพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาหรือจัด ได้ไม่เพียงพอให้กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศกำหนดเขตพื้นที่บริการ เพื่อการจัดการศึกษาขั้น พื้นฐาน และการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ที่มีขนาดพอเหมาะสำหรับการบริหารและจัด การศึกษา โดยมีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่ร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ รับผิดชอบในการบริหารและการจัดการศึกษาภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวง

4. กระจายอำนาจทางการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาของรัฐ โดยตรงทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การเงินและ ทรัพย์สิน การ บริหารงานบุคคลและการบริการทั่วไป โดยให้สถานศึกษาดังกล่าวเป็นนิติบุคคล

5. ให้กระทรวงศึกษาธิการ กำกับและส่งเสริมด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา เฉพาะกิจอื่น ๆ

6. กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาทั้งในด้าน วิชาการ งบประมาณการบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยให้การบริหารงานด้าน ต่าง ๆ สิ้นสุดในระดับสถานศึกษาให้มากที่สุด ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการ สถานศึกษาแต่ละแห่ง

1.2.5. การประกันคุณภาพการศึกษา

เป็นกระบวนการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจไว้ว่าสถานศึกษา จะสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานโดยนักเรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาจะต้องมีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของ สังคม

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการจัด การศึกษาของสถานศึกษา ที่ต้องพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาการ บริหารและการจัดการ และการประกันคุณภาพการศึกษา

1.3 ความหมายและความเป็นมาของการประกันคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality assurance) ไว้ดังนี้

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 19) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

กษมา วรวรรณ ณ อุทยา (2542 : 1-8) ได้กล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ให้เด็กได้รับการพัฒนาที่สมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา อย่างน้อยในระดับพื้นฐานที่เด็กไทยทุกคนพึงได้รับและมีโอกาสได้พัฒนาจนเต็มศักยภาพของแต่ละคน

กรมสามัญศึกษา (2542 : 8) ได้ให้ความหมายของ การประกันคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สงบ ลักษณะ (2541 : 2) ให้ความหมายการประกันคุณภาพว่า หมายถึง การวางแผนและการปฏิบัติของหน่วยผลิต ที่มุ่งผลิตสิ่งที่มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของผู้ผลิต ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของ

อรุณ จันทวานิช (2542 : 7) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพการศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีการหรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษาที่เป็นหลักประกันว่านักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

วารินทร์ ดินสูงสุด (2542 : 5) ได้ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การความมั่นใจให้แก่ผู้รับบริการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า โรงเรียนมีแนวทางจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐ และนักเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางที่เป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

อุทุมพร จามรมาน (2544 : 1) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษาคือ การประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนเป็นการให้หลักฐาน ข้อมูลแก่ประชาชนว่าบุคคลในโรงเรียน

ทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้ปกครอง นักเรียน และสาธารณชนมั่นใจว่านักเรียนน่าจะมีคุณภาพตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 171) กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในมาตรา 22 ใช้คำว่าผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้น ความหมายของคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษาจะหมายถึง การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เอาผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ประเมินจากผู้เรียนเป็นหลัก ประเมินทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาหมายถึง การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กให้ได้ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลผลิตคือนักเรียนเป็นผู้มีคุณภาพ เป็นไปตามมาตรฐาน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นที่ยอมรับของสังคม

1.4 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า สถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐานสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา (2539 : 3) กล่าวถึงการประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่ยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้าในมาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนป้อนกลับ เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องคุณภาพที่ดีก็จะตามมา ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตรและสังคมต่อไป

จากความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาซึ่งเป็นเรื่องมีความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงได้มีสาระบัญญัติใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ภายในไว้ดังนี้

หมวด 6 มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

สารบัญญัตินี้กล่าวว่า เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นแก่พ่อแม่และประชาชนว่าลูกหลานจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (กรมวิชาการ. 2543 : 52)

การประกันคุณภาพภายในจะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมายและแผนดำเนินงานที่ชัดเจนโดยในการดำเนินการตามแผนเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายนั้น ก็จะต้องมีการประเมินคุณภาพภายในหรือการประเมินตนเอง เพื่อตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา การประเมินตนเองก็เหมือนกับการส่องกระจกตนเอง ซึ่งในวิถีชีวิตประจำวัน คงไม่มีใครที่ไม่เคยส่องกระจกตนเอง บางคนอาจจะส่องกระจกเพราะความเคยชิน มองดูแวบหนึ่งพอเห็นตนเองเรียบร้อยแล้วก็ผ่านเลยไป แต่หลายคนมีความมุ่งหมายหลายอย่างในการส่องกระจก เช่น ต้องการดูรูปทรงว่าอ้วนขึ้นหรือผอมลง ทรงผม ใบหน้า เสื้อผ้าที่สวมอยู่เป็นที่พอใจหรือไม่ กระจกจึงมีหลายชนิด หลายขนาดและต้องมีความใส ความเที่ยง ความคมชัด จึงจะใช้ประโยชน์ได้ดี การนำมาใช้ส่องตนก็ตรงกับความเป็นจริง เมื่อส่องกระจกพบข้อดีข้อด้อย ก็พยายามปรับปรุงตนเองเพื่อให้ “ดูดีขึ้น” การสำรวจประเมินตนเองจึงเป็นสิ่งที่คนเราทำอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 2-4)

สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นมาตรการที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษามีความสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่เข้าในมาตรฐานผลักดันให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานโรงเรียนป้อนกลับ เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปตามความคาดหวังของหลักสูตรและสังคมต่อไป

2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา

การจัดการศึกษาไม่ว่าในระบบใหญ่ของประเทศระดับมหภาค หรือในระบบย่อยลงมา ระดับจุลภาค คุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นหรือมีขึ้นได้ ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่

ผลผลิตหรือผลงานที่ตรงตามข้อกำหนด ความต้องการหรือความพึงพอใจ ความประทับใจ ความมั่นใจของผู้รับบริการทางการศึกษา เช่น ในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนย่อมมีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ควบถ้วนตามความคาดหวังของหลักสูตรแต่ละระดับ การศึกษา (กรมวิชาการ. 2539 : 2) การดำเนินการหรือจัดการเพื่อให้ได้ผลดังกล่าว จึงต้องอาศัยการบริหารที่เรียกว่า การบริหารคุณภาพ ซึ่งโดยทั่วไปอาศัยแนวคิดและหลักการของการพัฒนาองค์กร (Organization Development) อาทิเช่น

2.1 แนวคิดการบริหารคุณภาพวงจรของเดมมิง (The Deming Cycle)

วงจรเดมมิง ประกอบด้วยขั้นตอนการทำงาน 4 ขั้นตอน เป็นการดำเนินกิจกรรม PDCA อย่างเป็นระบบให้ครบวงจรอย่างต่อเนื่องหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเพิ่มขึ้น โดยมีขั้นตอนของวงจร PDCA ดังนี้ (ฮิโตชิ คูมะ, 2540 : 58 – 61)

1. การวางแผน (Plan) ในบรรดาส่วนประกอบทั้งสี่ส่วนของวงจร PDCA นั้น การวางแผนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าส่วนอื่นไม่มีความสำคัญ เพียงแต่ว่าส่วนการวางแผนจะเป็นส่วนที่ทำให้ส่วนอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแผนการไม่เหมาะสมจะมีผลทำให้ส่วนอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นการวางแผนที่ดีจะทำให้การแก้ไขน้อย และกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การลงมือปฏิบัติ (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนมาปฏิบัติอย่างถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1. ต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนการ ไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ

2.2. ต้องสร้างความมั่นใจว่ามีการติดต่อสื่อสาร ไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม

2.3. การจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนมาปฏิบัติ

2.4. การจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เหมาะสม

3. การตรวจสอบ (Check) เมื่อทำการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ต้องมีการประเมินลักษณะ 2 ประการ

3.1. มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่

3.2. ตัวแผนมีความเหมาะสมหรือไม่

4. การปฏิบัติการแก้ไข (Action) ขณะเมื่อทำการปฏิบัติการแก้ไขมีความจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างการทำจัดปรากฏการณ์หรืออาการของปัญหาและการกำจัดสาเหตุ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มีงานจำนวนมากมายที่จำเป็นประจำ ในงานชนิดนี้การกำจัดแก้อาการ ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ เป็นเพียงแค่การเลื่อนการแก้ปัญหาออกไปเท่านั้น

การบริหารงานในระดับต่าง ๆ ทุกระดับตั้งแต่เล็กสุดคือ การปฏิบัติงานประจำวันของบุคคลคนหนึ่ง จนถึง โครงการในระดับใหญ่ที่ต้องใช้กำลังคนและเงินงบประมาณจำนวนมากย่อมมีกิจกรรม PDCA เกิดขึ้นเสมอ โดยมีการดำเนินกิจกรรมที่ครบวงจรบ้าง ไม่ครบวงจรบ้าง แตกต่างกันตามลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ในแต่ละองค์กรจะมีวงจร PDCA อยู่หลายวง วงใหญ่สุดคือวงที่มีวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรเป็นแผนงาน แผนงานวงใหญ่สุดนี้อาจครอบคลุมระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายปีจึงจะบรรลุผล การผลักดันให้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปรากฏเป็นจริงได้ จะต้องปฏิบัติงาน โดยนำแผนยุทธศาสตร์มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ ขององค์กร แผนการปฏิบัติงานประจำปีจะก่อให้เกิดวงจร PDCA ของหน่วยงานขึ้นใหม่ หากหน่วยงานมีขนาดใหญ่ มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องจำนวนมากก็ ต้องแบ่งกระจายความรับผิดชอบไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดวงจร PDCA เพิ่มขึ้นอีกหลายวง โดยมีความเชื่อมโยงและซ้อนกันอยู่ การปฏิบัติงานของหน่วยงานทั้งหมดจะรวมกันเป็น D ขององค์กรนั้น ซึ่งองค์กรจะต้องมีการติดตามตรวจสอบ (C) และแก้ไขปรับปรุงจุดที่เป็นปัญหาหรืออาจต้องปรับแผนใหม่ในแต่ละปี (A) เพื่อให้วิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ระยะยาวนั้นปรากฏเป็นจริง และทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ความขององค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2543 : 50)

2.2 แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM)

ในยุคของการแข่งขันเชิงคุณภาพดังเช่นปัจจุบัน องค์กรต่าง ๆ ได้พัฒนาหลักการบริหารที่น่าสนใจของตนเองขึ้นมา ดังกรณีหลักการบริหารคุณภาพโดยรวมที่นิยมเรียกสั้น ๆ ว่า ทิคิวเอ็ม (TQM) ก็เป็นหลักการหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการบริหาร โดยมุ่งให้ความสำคัญไปที่ความรับผิดชอบต่อการผลิต หรือการให้บริการที่มีคุณภาพร่วมกัน กระตุ้นให้แต่ละฝ่ายมุ่งพัฒนาคุณภาพของงาน หลักการบริหารนี้มีพื้นฐานมาจากหลักการควบคุมคุณภาพโดยรวม (Total Quality Control : TQC) ที่ได้เน้นความมีพันธะผูกพันกับองค์กร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยกำหนดหลัก 14 ประการ เพื่อพัฒนาคุณภาพงานดังนี้ (วิโรจน์ สารรัตนะ. 2542 : 27 – 28)

1. ให้มีพันธะผูกพันระยะยาว เพื่อการปรับปรุงผลผลิตและการบริการ
2. ให้นำปรัชญาใหม่ ๆ มาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพ

3. สร้างคุณภาพกับผลผลิตเป็นอันดับแรก
4. สร้างความจงรักภักดีและความเชื่อต่อระยะยาว
5. ปรับปรุงระบบการผลิตและการให้บริการอยู่เสมอ
6. ให้มีการอบรมบุคลากร
7. ให้มีสภาวะความเป็นผู้นำ
8. จัดบรรยากาศแห่งความกลัว ทำงานด้วยความเป็นสุข
9. จัดอุปสรรคระหว่างหน่วยงานเพื่อความเป็นทีม
10. จัดคำขวัญหรือคำชักชวนเพื่อให้ปรับปรุงคุณภาพ เพราะอาจเป็นสาเหตุให้คุณภาพและการผลิตตกต่ำเสียเอง
11. จัดการใช้มาตรฐานการทำงานและเป้าหมายเชิงปริมาณกับระดับล่าง แต่ใช้ภาวะผู้นำแทน
12. เปลี่ยนจุดเน้นจากมุ่งปริมาณเป็นมุ่งคุณภาพ
13. มีแผนงานให้การศึกษาและการพัฒนาเอง
14. ให้ยึดถือการเปลี่ยนแปลงเป็นภารกิจแห่งตน

2.3 แนวคิดการบริหารตามทฤษฎีระบบ

วิโรจน์ สารรัตน์ (2542 : 24 ; อ้างอิงมาจาก Kast & Rosenzweig. 1972) กล่าวว่า การบริหารตามทฤษฎีนี้พัฒนาขึ้นโดยนักชีววิทยาและนักฟิสิกส์ ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่าองค์กรหนึ่ง ๆ สามารถมองเป็นระบบหนึ่ง ๆ ได้ โดยระบบหนึ่งนั้นหมายถึง ชุดขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อมุ่งจุดหมายขององค์การร่วมกัน ดังนี้

- 1.1.1. ปัจจัยป้อนเข้า (Inputs) คือ ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน วัสดุอุปกรณ์ เงิน ข้อมูลสารสนเทศ ที่จำเป็นต่อการผลิตสินค้าหรือให้บริการ
- 1.1.2. กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformation processes) จากการใช้ศักยภาพทางการบริหารและทางเทคโนโลยีขององค์การ เพื่อเปลี่ยนปัจจัยป้อนเข้าให้เป็นปัจจัยป้อนออก
- 1.1.3. ปัจจัยป้อนออก (Outputs) ประกอบด้วยผลผลิต การให้บริการ หรือผลลัพธ์อื่น ๆ ที่องค์กรผลิตขึ้น
- 1.1.4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับผลลัพธ์และสถานะขององค์การที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม

2.4 แนวคิดการบริหารตามมาตรฐานระบบ ISO

การบริหารคุณภาพสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาได้คือ การนำระบบคุณภาพ ISO (The International Organization for standardization หรือ ISO) มาใช้กับการจัดการศึกษา

ISO เป็นองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปัจจุบันมีสมาชิกซึ่งเป็นหน่วยงานมาตรฐานของแต่ละประเทศมากกว่า 110 ประเทศ องค์การ ISO เป็นสถาบันที่เกิดจากการรวมตัวขององค์กรทางอุตสาหกรรมย่อย ๆ ในแต่ละประเทศของโลก โดยต่างมีพันธะสัญญาเพื่อต้องการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งจะเข้าไปมีส่วนช่วยสนับสนุนการค้าระหว่างชาติโดยตรง สำหรับประเทศไทยมีตัวแทนทางราชการของ ISO คือ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม (สุนทร พูนพิพัฒน์. 2542 : 40)

วีรบุช ปิณฑวณิช (2543 : 18 – 23) ได้กล่าวถึงระบบการรับรองมาตรฐาน ISO ที่ได้รับความนิยมในขณะนี้ว่า ได้แก่ ISO 9001 ใช้รับรององค์กรที่สามารถวิจัย ออกแบบระบบบริหารจัดการและผลิต ISO 9002 ใช้รับรองระบบบริหารจัดการเพื่อผลิตตามแบบที่บริษัทแม่กำหนดให้ และ ISO 14001 ใช้รับรองระบบบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ถึงปัจจุบันมีมาตรฐานกว่า 10,700 เรื่อง หากยังไม่พบว่ามีเรื่องการศึกษา แม้กระนั้นก็ตาม ISO 9002 และ ISO 14001 ได้ถูกนำมาใช้รับรองมาตรฐานโรงเรียนในประเทศไทย โดยใช้ ISO 9002 รับรองระบบบริหารจัดการของโรงเรียน เพื่อจัดระบบและระเบียบการทำงานของครูและบุคลากร ระบบเอกสาร ให้โปร่งใสสามารถตรวจสอบแก้ไขได้สม่ำเสมอ ISO 9002 ถูกนำมาใช้ในโรงเรียนครั้งแรกเมื่อประมาณปี 2540 ในสมัยที่นายกวาง รอบคอบ เป็นอธิบดีกรมสามัญศึกษา โดยเห็นว่าคุณภาพของโรงเรียนนำร่องโรงเรียนมาตรฐานสากล มีโรงเรียนทั้งในและนอกเขตกรุงเทพฯ ขณะนั้นถูกคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ 18 แห่ง อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามาตรฐาน ISO 9002 ในโรงเรียนยังยึดหลักการดำเนินงานตามแนวทางการจัดการศึกษาเดิมของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งหลักสูตรและวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นเพียงวิชาหลัก ๆ ให้นักเรียนท่องและจำเพื่อนำไปสอบตลอดจนกำหนดกฎระเบียบทั่วไปในการทำงานของครู บุคลากร และ ระเบียบที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติตาม โดยไม่เกี่ยวกับความสามารถและคุณภาพของผู้เรียน ส่วน ISO 14001 ที่ใช้รับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม มีจุดมุ่งหมายให้โรงเรียนใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดมลพิษและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เริ่มใช้หลังจากที่มีการใช้ ISO 9002 ในโรงเรียนได้ไม่นาน ทำให้หลังจากนั้นทั้ง ISO 9002 และ ISO 14001 เริ่มเป็นที่รู้จักและกลายเป็นกระแสนิยมมากขึ้นในหมู่ผู้บริหารสถานศึกษา และช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในด้านคุณภาพมาตรฐานโรงเรียน เนื่องจาก

องค์กรที่ให้การรับรอง โดยมากมักเป็นบริษัทต่างชาติ อย่างไรก็ตามไม่มีข้อบังคับให้สถานศึกษา ต้องทำ ISO ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความต้องการของ โรงเรียน โรงเรียนที่ทำ ISO ส่วนใหญ่ ขอรับการรับรองจากบริษัทต่างชาติและต้องใช้เวลาดำเนินการก่อนได้รับใบรับรองนานถึงปีกว่า เมื่อผ่านการประเมินแล้ว ใบรับรองจะมีอายุใช้งาน 3 ปี แต่ระหว่างนี้ยังต้องมีการติดตามประเมินผล ทุก 6 เดือนหรือ 1 ปี หากใบรับรองหมดอายุ โรงเรียนสามารถต่ออายุหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับความ ประสงค์ของโรงเรียน ปัจจุบันสถานศึกษาของไทยทุกระดับในทุกสังคมทั้งในส่วนกลางและส่วน ภูมิภาค ได้รับการมาตรฐาน ISO 9002 ประมาณ 35 แห่ง ส่วนที่ได้รับ ISO 14001 มีประมาณ 20 แห่ง และยังมีสถานศึกษาอีกเป็นจำนวนมากอยู่ระหว่างทำ ISO ทั้งสองระบบ โดยมีสำนักนิเทศและ พัฒนาของแต่ละกรมต้นสังกัดเป็นผู้ดูแลให้คำแนะนำ

โรงเรียนที่ทำการประกันคุณภาพตามระบบ ISO ได้ขอรับการรับรองมาตรฐาน ISO 9002 และ ISO 14001 จึงได้กล่าวถึง ISO ทั้งสองระบบพอสังเขปดังต่อไปนี้

ISO 9002 เป็นมาตรฐานหนึ่งในอนุกรม ISO 9002 ชูชาติ วิเศรณี (2542 : 81) อธิบาย เกี่ยวกับมาตรฐาน ISO 9002 ว่า ไม่ใช่มาตรฐานของสินค้า แต่เป็นมาตรฐานสำหรับระบบการ บริหารจัดการขององค์กรที่มีการประกันคุณภาพ มีหลักเกณฑ์สำหรับการรับรองด้วยวิธีการ ตรวจสอบประเมิน (audit) อย่างเป็นระบบ องค์กรใดก็ตามเมื่อได้รับการรับรองตามมาตรฐาน ISO 9002 ก็จะทำให้แสดงว่าองค์กรนั้นมีและใช้ระบบการบริหารจัดการด้านคุณภาพในรูปแบบ หรือแนวทางของ การประกันคุณภาพที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐานทุกประการ โดยมีหลักฐานปรากฏเป็น ลายลักษณ์อักษร สามารถให้ผู้ที่ได้รับการรับรองซึ่งเป็นบุคคลที่สามตรวจสอบประเมินระบบการ ประกันคุณภาพตามวิธีตามวิธีตามที่มาตรฐานกำหนด โดยมีวิธีการบริหารจัดการตามข้อกำหนด ของมาตรฐาน ISO 9002 พอสรุปได้คร่าว ๆ ดังนี้

1. มีและใช้ระบบการบริหารคุณภาพ ในเชิงการประกันคุณภาพปรากฏเป็นลายลักษณ์ อักษร มีความเป็นระบบและเนื้อหาของระบบสอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐาน
2. มีและใช้แผนคุณภาพที่แสดงแนวทางแห่งการประกันคุณภาพขององค์กร ในเชิงปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร
3. มีและใช้บทบัญญัติสำหรับกำกับการทำงาน ซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรกระบวนการ หรือทุกการดำเนินงานที่มีผลต่อคุณภาพ
4. มีและใช้การตรวจประเมินตนเอง เพื่อการผดุงรักษาระบบคุณภาพ แก้ไข และป้องกัน ข้อบกพร่อง รวมทั้งเพื่อการปรับปรุงระบบคุณภาพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. มีและใช้บันทึกภาพ ที่เป็นหลักฐานที่แสดงการดำเนินการที่มีผลต่อคุณภาพ และแสดง สัมฤทธิ์ของการปฏิบัติตามระบบคุณภาพ

ทั้งนี้องค์กรมาตรฐานสากล ISO ได้ประกาศมาตรฐานสำหรับการรับรองระบบการบริหารขององค์กรออกมาเป็นชุด ๆ เรียกรวมกันว่า อนุกรมมาตรฐาน ISO 9000 มีมาตรฐานที่เป็นรูปแบบสำหรับระบบการประกันคุณภาพที่จะมีการให้การรับรองกันได้ รวม 3 มาตรฐาน คือ

ISO 9001 คือรูปแบบการบริหารสำหรับการประกันคุณภาพในกระบวนการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การผลิต การส่งมอบ ติดตั้ง และการบริการ

ISO 9002 คือรูปแบบการบริหารสำหรับการประกันคุณภาพในกระบวนการผลิต การส่งมอบ ติดตั้ง และการบริการ

ISO 9003 คือรูปแบบการบริหารสำหรับการประกันคุณภาพในกระบวนการตรวจสอบและทดสอบขั้นสุดท้ายก่อนส่งมอบ

การที่หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจจะได้รับการรับรองตามมาตรฐานใดปัจจัยหลักจะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของผู้บริหารองค์กรนั้นว่าประสงค์จะให้การประกันคุณภาพกับลูกค้าในกิจกรรมอะไรบ้าง เมื่อตัดสินใจว่าจะให้การประกันคุณภาพในกิจกรรมใดบ้างแล้ว ก็จะต้องจัดการปรับปรุงรูปแบบการบริหารขององค์กรให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของมาตรฐานนั้น แล้วจึงดำเนินการยื่นขอการรับรองต่อไป

ส่วน ISO 14001 ก็เป็นมาตรฐานหนึ่งมาตรฐานสากล ISO 14000 ซึ่ง สุเทพ ธีรศาสตร์ (2541 : 6 – 1) ได้อธิบายว่ามาตรฐานสากล ISO 14000 เป็นมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ มาตรฐานของระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ และมาตรฐานที่เป็นเครื่องมือในการประเมินตรวจสอบ ส่วนมาตรฐาน ISO 14001 เป็นเกณฑ์ข้อกำหนดเพื่อให้องค์กรสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในองค์กรของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้องค์กรวางนโยบายและวัตถุประสงค์ข้อกำหนด กฎระเบียบต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาอันอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เด่นชัดทำให้องค์กรสามารถควบคุมหรือควบคุมทางอ้อมต่อปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ระบบการจัดการตาม ISO 14000 เป็นระบบการจัดแบบวัฏจักรที่ไม่หยุดนิ่ง ผ่านกระบวนการวางแผน นำไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และทบทวน ซึ่งจะหมุนเป็นวัฏจักรไปเรื่อย ๆ โดยระบบควรทำให้องค์กรจัดการตนเองได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือมีการตั้งนโยบายให้สอดคล้องกับองค์กร

1. มีการค้นหา วิเคราะห์ลักษณะปัญหาหรือประเด็นปัญหาอันเกิดจากกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือบริการ ทั้งที่เคยเกิดในอดีตที่มีอยู่จริงและอาจจะมี ขึ้นอยู่กับว่าจะมีแผนกิจกรรมหรือแผนการจะทำกิจกรรมอะไรบ้าง ผลิตภัณฑ์อะไรบ้าง บริการอะไรบ้างในอนาคตและวิเคราะห์ว่าประเด็นปัญหาใดที่สำคัญเมื่อเทียบกับปัญหาอื่น

2. จัดหาข้อกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของการแก้ปัญหาโดยการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างชัดเจน

4. จัดทำโครงสร้างและแผนการหรือแผนกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุตามนโยบาย วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย

5. ดำเนินการตามแผน ควบคุม ตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง ตรวจสอบและทบทวนกิจกรรม เพื่อให้มั่นใจว่าสอดคล้องตามนโยบายและมีระบบจัดการที่ยังคงเหมาะสม

6. ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ

จากการที่หลายโรงเรียนได้ทำการประกันคุณภาพด้วยระบบ ISO เสร็จสิ้นไปแล้ว และหลายโรงเรียนอยู่ในระหว่างดำเนินการ ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับระบบมาตรฐาน ISO กับการประกันคุณภาพการศึกษาไทยไว้ ดังนี้

ปราณี พรรณวิเชียร (2541 : 6) ได้ให้ข้อดีของการนำระบบมาตรฐาน ISO มาใช้ คือ

1. เป็นเครื่องมือที่เป็นรูปธรรม มีเอกสารเป็นหลักฐาน กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติที่ชัดเจน เพราะระบุว่า Do what you write. Write what you do. ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้

2. ผู้ปฏิบัติและบุคลากรทุกคนในสถานศึกษามีความเข้าใจในทิศทางเดียวกันและมีเอกสารที่แสดงแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน

3. มีการตรวจติดตามคุณภาพภายใน (Internal Audit) ถือว่าเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สม่ำเสมอ

4. มีการประกันคุณภาพจากภายนอก โดยเป็นการตรวจสอบและประเมินผลทั้งระบบเพื่อชี้ชัดว่าสถาบันได้มีการดำเนินการหลักอย่างมีคุณภาพ

5. ไม่จำเป็นต้องประกันคุณภาพในทุกภาระหน้าที่ของงานในสถานศึกษาอาจเลือกกรอบเพียงบางส่วน แล้วจึงขยายผลไปยังจุดอื่น

วรภัทร์ ภูเจริญ และ โสภนา หิรัญบุรณะ (2543 : 31 – 33) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์และข้อเสียของ ISO 9000 ไว้หลายประการ คือ ประโยชน์ได้แก่ ในส่วนของครูและบุคลากร การทำงานจะเป็นระบบมากขึ้น การทำงานชัดเจน เพราะต้องเขียนกระบวนการทำงานเป็นขั้นตอน มองเห็นปัญหาที่นึกไม่ถึง เพราะคนนอกจะมองเห็นปัญหาได้ชัดเจนกว่า และคนในบอกกันเองอาจไม่เชื่อ ครู อาจารย์จะคิดแบบ PDCA เป็น และสามารถประยุกต์ใช้กับวิชาที่สอนได้ ในด้านการอบรม ครูอาจารย์จะได้รับการอบรมเพิ่มเติมอยู่เสมอ ทุกอย่างเป็นไปตามระบบ ในส่วนการบริหารเป็นพื้นฐานในการทำระบบอื่น เช่น TQM เป็นการประเมินคุณภาพภายในอย่างหนึ่งตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ และจะช่วยให้ผ่านการประเมินภายนอกได้โดยง่าย หากมีการโยกย้ายบุคลากรงานจะไม่สะดุด เพราะทำงานโดยใช้ระบบ ในส่วนของผู้บริหารทำงานง่ายขึ้นเพราะการ

ทำงานใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลข มีผู้ตรวจช่วยชี้ข้อบกพร่องให้และในส่วนของนักเรียนที่จบจากสถานศึกษาที่ใช้ระบบนี้ จะมีพื้นฐานการทำงานที่เป็นระบบ คิดแบบ PDCA เป็น ส่วนข้อเสีย คือ มีค่าใช้จ่ายสูงในการตรวจประเมิน การทำเอกสาร การอบรม ฯลฯ ผู้รับการประเมินต้องตีความข้อกำหนด ISO 9000 ให้ดี เพราะมาตรฐาน ISO บอกว่าต้องทำอะไร แต่ไม่บอกว่าทำอย่างไร และคนไทยไม่ได้ถูกฝึกเรื่องการทำรายงาน การจดบันทึก การเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ การรับฟังผลการประเมิน ครูจึงไม่ชอบงานประเภทนี้

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 3 – 5) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำระบบมาตรฐาน ISO ของภาคอุตสาหกรรมมาใช้กับระบบการศึกษาของไทยโดยไม่ดัดแปลงเลยไว้ว่า ระบบ ISO เน้นที่มาตรฐานของการผลิตสินค้าในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะปัจจัยป้อน (Input) และกระบวนการ (Process) ด้วยความเชื่อมั่นว่า ถ้า Input และ Process ดี ผลผลิต (Output) ที่ออกมาก็จะดีตามไปด้วย สินค้าไม่สามารถผลิตหรือพัฒนาได้ด้วยตนเอง ในเรื่องการศึกษานั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ฉะนั้นการนำระบบ ISO มาใช้กับการศึกษาโดยตรงคงไม่ถูกต้อง จำเป็นต้องดัดแปลงโดยให้ความสำคัญกับ Output คือ ผู้เรียน และการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นทั้ง Input, Process และ Output อีกทั้งการทำระบบ ISO ต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก ที่สำคัญคือ ISO ไม่ได้รองรับการเรียนรู้ของผู้เรียนอันเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิบัติการศึกษา จึงเป็นระบบที่ไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และไม่ใช้ระบบที่เหมาะสมกับการรับรองมาตรฐานการศึกษา เพราะแก่นแท้ของการศึกษา คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน

2.5 แนวคิดการบริหารคุณภาพของนักวิชาการตะวันตก

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni. 1991 : 88-90) ได้สรุปผลการศึกษารื่องคุณภาพของโรงเรียนของนักวิชาการชาวตะวันตก ที่ได้เสนอแนวคิดที่ว่าโรงเรียนควรมีคุณภาพนั้น ควรมีคุณลักษณะ 9 ประการ ดังนี้

1. โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student – Centered) โรงเรียนดีมีคุณภาพพยายามบริการนักเรียน พยายามสร้างระบบสนับสนุนอย่างเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือนักเรียน จัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมในกิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการให้นักเรียน โรงเรียนจะระดมอาสาสมัคร ผู้ปกครอง ผู้ช่วยครู และเพื่อนศิษย์เก่า เพื่อทำหน้าที่ช่วยการเรียนรู้ของนักเรียน ความต้องการของนักเรียนจะได้รับการตอบสนองก่อนสิ่งอื่น โรงเรียนพยายามสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. โรงเรียนดีมีคุณภาพจะเสนอโปรแกรมที่หลากหลายโรงเรียนจะเน้นพัฒนานักเรียนให้เป็นคนรู้รอบหรือพหุสูตเป็นอันดับแรก ดังนั้น โรงเรียนจึงจัด โปรแกรมการเรียนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกตามความต้องการและความสนใจ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่น่าสนใจ เน้น การศึกษาเนื้อหาเชิงลึก มีการติดตามผลความก้าวหน้าของนักเรียนและแจ้งให้นักเรียนได้รับทราบ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาตนเอง

3. โรงเรียนดีมีคุณภาพจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียน จัดโครงสร้างการบริหารที่มุ่งเน้นสนับสนุนการเรียนการสอน โรงเรียนออกแบบ โปรแกรมเรียน เพื่อประกันความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน ครู และผู้บริหารมีความเชื่อว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้ ได้จริง ครู และผู้บริหารต่างเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่า สามารถทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ ครูแจ้งความมุ่งหวังในตัวนักเรียนให้นักเรียนได้ทราบ จัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพแก่นักเรียน ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน เตรียมการเพื่อ ป้องกันความผิดพลาด ที่อาจจะเกิดจากการเรียนของนักเรียน ใช้ยุทธศาสตร์ในการสอนหลายวิธี

4. โรงเรียนดีมีคุณภาพสร้างบรรยากาศที่ดีแก่นักเรียน โรงเรียนดีมีคุณภาพกำหนดการ จัดการในสถาบันอย่างชัดเจนโดยประกาศภารกิจ เป้าหมาย ค่านิยม และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน อย่างชัดเจน โดยกำหนดขั้นตอน เป้าหมายและทิศทางของครูอาจารย์อย่างคงเส้นคงวา นักเรียน ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้วยการให้คำชมและมอบรางวัล มีบรรยากาศที่เน้นการทำงาน และมี ความเชื่อมั่นและคาดหวังในความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน ครูและผู้บริหารพร้อมเปิดรับ ความร่วมมือจากชุมชน และพยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีบรรยากาศเปิดรับ ข้อเสนอแนะและวิทยาการใหม่ ๆ โรงเรียนออบอวลด้วยมิตรภาพ และเน้นกิจกรรมด้านวัฒนธรรม นำทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน สร้างวินัยนักเรียนด้วยการ ให้กำลังใจ และสร้างวินัยเชิงบวก ผู้บริหาร โรงเรียนมีพฤติกรรมเป็นตัวอย่างด้วยการแสดงออกเพื่อ สนองนโยบายที่โรงเรียนประกาศว่าสำคัญ

5. โรงเรียนดีมีคุณภาพส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร โรงเรียนดีมีคุณภาพ พยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานที่มีมาตรฐานสูงในหมู่ครูอาจารย์ บุคลากรครู ได้รับเกียรติให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสิ่งที่มีผลกระทบต่องานครู มีเสรีภาพในการทำงานให้ บรรลุผลสำเร็จ มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่ครูอาจารย์ สร้าง บรรยากาศที่ยกย่องให้เกียรติกันและกัน ครูอาจารย์ร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาความสามารถใน วิชาชีพแก่กัน

6. โรงเรียนดีมีคุณภาพเน้นการพัฒนาบุคลากร ใช้ระบบประเมินผลครูเพื่อพัฒนา คุณภาพครู จัดให้มีการฝึกอบรมสัมมนา ตามความจำเป็นและตามความต้องการของบุคลากรครู

โรงเรียนพยายามเน้นกิจกรรมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเทคนิคต่าง ๆ ในการสอน สร้างบรรยากาศการพัฒนาบุคลากรที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่อาศัยความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกันของบุคลากร จัด โอกาสต่าง ๆ ให้บุคลากรครูได้พัฒนาตนเองอย่างเพียงพอ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารได้มีโอกาสทบทวนและวิพากษ์วิจารณ์งานที่ทุกคนได้ทำในโรงเรียน

7. โรงเรียนควรมีคุณภาพจัดให้บุคลากรได้มีโอกาสเป็นผู้นำตามโอกาสอันควร การบริหารโรงเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับครูใหญ่ทั้งหมด ผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรครูได้มีโอกาสในการร่วมบริหารโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตั้งเป็นทีมงาน คณะกรรมการ กระจายอำนาจการทำงาน อาศัยการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ขก้องบุคลากร และนักเรียนผู้มีผลงานด้วยการให้รางวัล ประกาศนียบัตร เป็นต้น

8. โรงเรียนควรมีคุณภาพส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โรงเรียนส่งเสริมการแก้ปัญหาที่นำมาซึ่งความสำเร็จที่บุคลากรทุกคนเป็นผู้ชนะ ทุกคนได้รับผลประโยชน์ เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้ทำงานอย่างทุ่มเท มุ่งมั่น สร้างสรรค์และทำงานที่ได้มาตรฐาน งานทุกงานในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนอย่างดีที่สุดจากโรงเรียนเพื่อสนับสนุนงานการเรียนการสอน

9. โรงเรียนควรมีคุณภาพเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม โรงเรียนเปิดให้มีภาคีในการจัดการศึกษาร่วมกันชุมชน โรงเรียนสรรหาวิธีการที่ดีต่าง ๆ ในการสื่อสารและร่วมมือกับชุมชนเพื่อสรรสร้างคุณภาพโรงเรียน เชื้อเชิญชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยเชิญประชุมหรือเชิญเป็นกรรมการในการตัดสินใจในการดำเนินงานของโรงเรียน เชิญเป็นวิทยากรของโรงเรียน รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงบทบาทในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีบทบาทในการร่วมให้การศึกษแก่นักเรียนในทุกรูปแบบ ดังนั้น โรงเรียนควรมีคุณภาพจึงเป็นโรงเรียนที่สร้างพันธมิตรเพื่อบริการชุมชนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนแจ้งให้นักเรียนทุกคนได้ทราบว่า พวกเขามีความสำคัญต่อความเจริญพัฒนาและความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชน โรงเรียนยกย่องและต้อนรับความร่วมมือทุกประการจากบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและในชุมชน

ผลการวิจัยทั้ง 9 ประการ ว่าด้วยคุณภาพโรงเรียนนั้น ย่อมทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารโรงเรียนว่า ควรเน้นสิ่งใด อย่างไร แน่นอนว่านักเรียนนั้นต้องเป็นหัวใจสำคัญที่สุดที่ผู้บริหารจะต้องจัดลำดับให้อยู่ในลำดับแรกในการพัฒนาและจัดการโรงเรียน

สรุปได้ว่า โรงเรียนที่ดีมีคุณภาพนั้นเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง มีหลักสูตรที่หลากหลายจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีแก่นักเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ จัดให้บุคลากรได้มีโอกาส

เป็นผู้นำตามโอกาสอันควร ส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้
ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2.6 แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Base Management)

เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีหลักการสำคัญ ๆ 5 ประการ คือ
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 3-5)

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการ
การศึกษา จากหน่วยงานต้นสังกัด ไปยังสถานศึกษาที่มากที่สุด โดยมีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็น
หน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของผู้เรียน ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัด
การศึกษาของโรงเรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จะเกิดความตระหนักใน
คุณประโยชน์ของการศึกษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการจัด
การศึกษาเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย และพร้อมที่จะมุ่งมั่นพัฒนาการจัดการศึกษา
ให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับต่อไป

2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration) เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง
และ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู
ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียน การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัด
การศึกษาจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน (Return power to people) ในอดีต
การจัดการศึกษาจะจัดกันหลากหลาย บางแห่งก็ให้วัด หรือองค์กรในท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ
ต่อมาได้มีการรวมการจัดการศึกษาไปให้กระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เกิดเอกภาพและมาตรฐานทาง
การศึกษา และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าต่าง ๆ เป็นไปอย่างรวดเร็ว การจัดการ
ศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้า และไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและ
ชุมชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชนได้จัดการศึกษาเอง

4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) ในระบบการศึกษาทั่วไป มักจะกำหนดให้
โรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลางโรงเรียนไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับการ
บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการทำงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบาย
ของส่วนรวม แต่มีความเชื่อว่าวิธีการทำงานให้บรรลุเป้าหมายนั้นทำได้หลายวิธี การที่ส่วนกลาง
ทำหน้าที่เพียงกำหนดนโยบายและเป้าหมาย แล้วปล่อยให้โรงเรียนมีระบบการบริหารด้วยตนเอง
โดยให้โรงเรียนมีอำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะดำเนินการได้
หลากหลายด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แล้วแต่ความพร้อมและสถานการณ์ของโรงเรียน ผลที่ได้

น่าจะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิมที่ทุกอย่างถูกกำหนดมาจากหน่วยงานต้นสังกัด ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม

5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) เป็นการให้หน่วยงานต้นสังกัด มีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน มีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหาร และการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามกำหนดและเป็นไปตามนโยบายของชาติ

แนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) การดำเนินงานในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการตามแนวคิดนี้ มีการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงาน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action) การทำงานตามกระบวนการหรือวงจรนี้ เรียกว่า วงจรการทำงานแบบ PDCA ซึ่ง Edward Deming ได้เป็นผู้นำมาใช้กับการบริหารจัดการในปัจจุบัน ซึ่งในขั้นตอนการตรวจสอบการทำงาน (Check) นั้นก็ยังมีวงจรของการทำงานที่เป็นแบบ PDCA คือ มีการวางแผนการประเมิน การลงมือทำการประเมินการตรวจสอบผลการประเมิน และการแก้ไขปรับปรุงผลการดำเนินงานหลังจากรู้ผลการประเมินว่า มีจุดบกพร่องในเรื่องใดบ้าง (สุวิมล ว่องวานิช, 2544 : 13 – 14) เมื่อพิจารณารายละเอียดของแนวคิดของการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดจากการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดของระบบการประเมินผลภายในที่ยึดติดกับการทำงานปกติ (Built-in Evaluation system) ที่อาศัยวงจรการทำงานแบบ PDCA ที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและมีลักษณะการดำเนินที่อาศัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้สำเร็จ รวมทั้งมีการปรับปรุงและตรวจสอบความก้าวหน้าตามจุดหมายเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสถานศึกษาหรือหน่วยงานในพื้นที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ เป็นแนวคิดในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาที่มีหลักการสำคัญ ๆ 5 ประการ คือ หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน หลักการบริหารตนเอง และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการตามแนวคิดนี้ มีการทำงาน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการทำงาน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบหรือการประเมินผลการทำงาน (Check) และการนำผลการประเมินย้อนกลับไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน (Action)

3. การบริหารสถานศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา

3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 2) นิยามความหมายของการประกันคุณภาพภายในไว้ว่า หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : คำนำ) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพภายในว่า หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

สมคิด พรหมจ้อย และ สุพักตร์ พิบูลย์ (2544 : 5) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง การติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้สถานศึกษามีการดำเนินงานที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพจากภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษามีการดำเนินงานที่มีคุณภาพและต่อเนื่อง

3.2 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

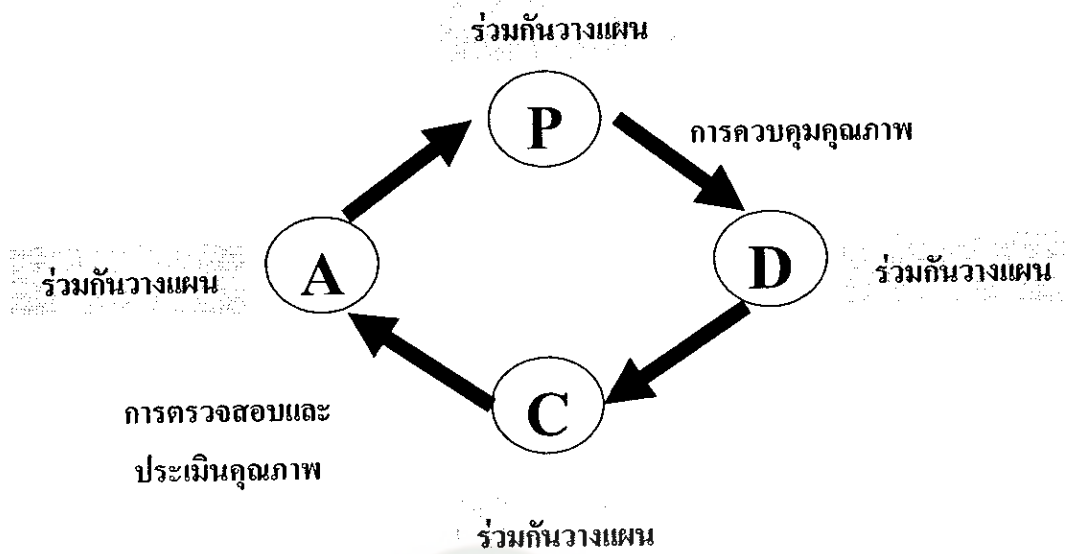
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 8 - 11) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาไว้ว่า ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ หลักการและกระบวนการบริหารดังกล่าว เป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยจะต้องมีกระบวนการวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบ ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอเพื่อให้การทำงานได้ผลและมีคุณภาพดี ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และบริการก็มีการใช้กระบวนการนี้ในการบริหาร เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการตลอดเวลา ทำให้เป็นที่พอใจของลูกค้า สามารถขายสินค้าได้และมีกำไร สำหรับการศึกษานั้น ไม่เหมือนธุรกิจ เพราะการศึกษาไม่ได้หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน แต่ผลที่ได้เป็นคุณภาพในด้านต่าง ๆ ของคน อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา

ก็สามารถนำแนวคิดและกระบวนการข้างต้นมาใช้ได้ โดยปรับให้เหมาะสมกับกระบวนการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาคน การที่สถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้ดีมีคุณภาพ เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพนั้น ก็เปรียบเหมือนกับการสร้างบ้าน โดยคนในบ้านจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ว่าต้องการสร้างบ้านนั้นเพื่อประโยชน์อะไร แล้วจึงออกแบบแปลนให้เหมาะสม ต่อจากนั้นจึงลงมือวางรากฐานและดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลน ในระหว่างการก่อสร้างก็จะต้องตรวจสอบว่าตรงกับแบบแปลนหรือไม่ วัสดุที่ใช้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่ มีความมั่นคงเพียงใด ระบบน้ำไฟเป็นอย่างไร ถ้าพบสิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่อง ก็ปรับปรุงแก้ไขได้ในทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้บ้านที่ก่อสร้างขึ้นมา มีความแข็งแรง สวยงาม มั่นคง ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

กระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษาก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เพียงแต่การสร้างบ้านนั้นต้องใช้สถาปนิก ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกมาดำเนินการ และเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลย ไม่ต้องทำต่อแต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิก คือ ครู และผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคลากรภายใน จะต้องร่วมกันพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพดี และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยไม่หยุด ผู้บริหารและครูในสถานศึกษามีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่า ต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร และถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ก็ต้องช่วยกันคิด และช่วยกันวางแผน (Plan)ว่าจะทำอย่างไร แล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงแล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดการทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้ จะช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานปกติ เป็นการมองตนเองและประเมินตนเอง ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่มั่นคงเป็นจริง พร้อมเสมอต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

ถ้าจะพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพที่ประกอบด้วย การควบคุมและการตรวจสอบ กับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10)

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพและแนวคิดตามหลักการบริหาร

จากแผนภูมิที่ 2 การควบคุมคุณภาพ และการตรวจสอบคุณภาพก็คือกระบวนการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้ว หน่วยงานในเขตพื้นที่และต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความภูมิใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 ข : 11)

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียน้ำใจ โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดย

สถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบ ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า หลักการประกันคุณภาพการศึกษานั้น เป็นกระบวนการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) กับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมาย วิธีการ และร่วมกันลงมือปฏิบัติ มีการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อหาจุดเด่นจุดด้อย แล้วร่วมกันปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป เพื่อผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ ผู้เรียนที่ได้รับการศึกษาจากสถานศึกษาก็มีคุณภาพตรงตามความต้องการของสังคม

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาโดยมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นกลไกอยู่ 3 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 6) ประกอบด้วย

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality control) การควบคุมคุณภาพเป็นองค์ประกอบที่กำหนดขึ้นเพื่อกำหนดสิ่งที่คาดหวัง และแนวทางที่จะไปถึงสิ่งที่คาดหวังนั้น ๆ ซึ่งเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน องค์ประกอบของการควบคุมคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

1.1. การกำหนดมาตรฐาน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียนซึ่งมักจะกำหนดในรูปแบบของมาตรฐานการศึกษา ซึ่งโดยทั่วไปนั้นจะแยกออกเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านผลผลิต ตลอดจนการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการที่มุ่งการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน

1.2. การพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน เป็นขั้นตอนของการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐาน ในขั้นตอนนี้ขณะที่สถานศึกษาได้พัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่มาตรฐานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือ เช่น การนิเทศ ติดตาม การดำเนินการของโรงเรียน หากพบข้อบกพร่องโรงเรียนดำเนินการแก้ไขปรับปรุงโดยเร็ว และหากเกินความสามารถของโรงเรียน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความช่วยเหลือเช่นกัน

2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Internal audit or Internal school review) เป็นขั้นตอนที่นำสิ่งที่สถานศึกษาได้ปฏิบัติไปแล้วกลับมาตรวจสอบ ทบทวน ซึ่งอาจใช้วิธีการประเมินตนเอง หรือสถานศึกษาอื่น ๆ มาช่วยประเมินให้ หลังจากนั้นก็นำผลการประเมินดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดจุดที่จะพัฒนาของโรงเรียน โดยการแก้ไขจุดด้อย เสริมจุดเด่น โดยใช้กระบวนการนิเทศ ติดตาม กำกับช่วยเหลือ และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ ๆ คือ การเก็บข้อมูลในแต่ละตัวบ่งชี้และมาตรฐานแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เพื่อลงข้อสรุปว่า ตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดอยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่น่าพอใจ รวมทั้งจัดทำรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเสนอต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประกันคุณภาพนี้ จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการดำเนินงานในปีต่อ ๆ ไป และการเตรียมโรงเรียนเพื่อรองรับการประเมินภายนอก

ระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องเดียวกับกระบวนการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ หรือวงจร PDCA การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ และจะต้องไม่แปลกแยกจาก การทำงานตามปกติของสถานศึกษา แต่จะเป็นระบบที่ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงานนั้น จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญ ที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยในสถานศึกษานำร่อง (ได้แก่ ผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและ

ประเมินคุณภาพการศึกษา (2544 : 13) ได้เสนอขั้นตอนในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

3.4 ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

ปี พ.ศ. 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 47 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย ซึ่งมีหัวข้อหลักเกี่ยวกับระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้โรงเรียนทุกสังกัดใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นระบบที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา ข้อมูลหลักฐานที่ตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดในมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการศึกษาและพัฒนา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งทดลองระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกับเขตการศึกษา จังหวัด และสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกสังกัด โดยผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหาร การศึกษาทุกระดับ ศิษยานิเทศก์ นักวิชาการ ทุกสังกัด และนำเสนอคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา และคณะกรรมการบริหารคุณภาพและวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นชอบแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 1 – 4)

3.4.1. ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเต็มศักยภาพ

ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
8. การผุดูระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้สถานศึกษา ชี้ดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการส่งเสริม สนับสนุนและกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด

3.4.2. หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

1. ให้สถานศึกษาจัด โครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
2. ให้สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้มีอำนาจและหน้าที่ ดังนี้
 - 2.1. กำหนดแนวทางและวิธีดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา
 - 2.2. กำกับติดตามและให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
 - 2.3. เสนอสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและ รายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
3. ให้สถานศึกษาจัดระบบสารสนเทศที่มีข้อมูลอย่างเพียงพอต่อการดำเนินงาน ประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
4. ให้สถานศึกษากำหนดมาตรฐานการศึกษาที่ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และ สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. ให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยคำนึงถึง หลักและครอบคลุมในเรื่องต่อไปนี้
 - 5.1. เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความ จำเป็นอย่างเป็นระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

5.2. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของพัฒนาไว้อย่างต่อเนื่องชัดเจนและเป็นรูปธรรม

5.3. กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชา หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

5.4. กำหนดแหล่งวิทยากรภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5.5. กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคนรวมทั้งผู้เรียนรับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.6. กำหนดบทบาทหน้าที่และแนวทางให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

5.7. กำหนดการจัดงบประมาณ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ให้สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีการกำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. ให้คณะบุคคลตามข้อ 2.3 ดำเนินการตรวจสอบ ทบทวน และรายงานการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้ใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม อาทิเช่น การสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการทำงาน กระบวนการจัดการเรียนการสอน การสอบถาม การสัมภาษณ์ การพิจารณาหลักฐาน ร่องรอย การปฏิบัติงาน ตัวอย่างผลงาน และแฟ้มสะสมงาน ตลอดจนการใช้แบบสำรวจ แบบทดสอบและแบบวัดมาตรฐาน เป็นต้น

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ให้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

8. ให้สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทุกคนในทุกระดับช่วงชั้นที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

9. ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พร้อมหลักฐานข้อมูลและผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามข้อ 6.2.8 เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

10. ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัด ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ดังนี้

10.1. จัดระบบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

10.2. จัดให้มีการกำหนดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ ในวิชาแกนหลักของสถานศึกษาร่วมกันเป็นรายปี / รายภาค

10.3. จัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะที่สำคัญ ด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

11. ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดระดับจังหวัดดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ สถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 3 ปี และรายงานผลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ทราบ ทั้งนี้การตรวจสอบและทบทวนให้เป็นไปตามข้อ 6.2.7 โดยอนุ โลม

12. ให้นำหน่วยงานต้นสังกัดศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่นวัตกรรมเกี่ยวกับ รูปแบบและเทคนิค วิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกำกับ สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมินผลและผลungประสิทธิภาพของระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในสถานศึกษาด้วย

3.5 การประเมินคุณภาพภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษา และเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป ซึ่งรูปแบบและวิธีการดำเนินการจะเป็นไปตามที่กำหนดใน ระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544 : 3) โดยมีหลักการ สำคัญในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นการประเมินเพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้คุณให้โทษ

2. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็น จริง (Evidence – base) และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability)

3. มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการ ศึกษา ของชาติ โดยให้มีเอกภาพทางนโยบายแต่มีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถานศึกษา สามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มศักยภาพของสถานศึกษาและ ผู้เรียน

4. มุ่งเน้นให้เรื่องการส่งเสริมและประสานงานในลักษณะกัลยาณมิตร มากกว่าการกำกับและควบคุม

5. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษาจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ในรอบแรกของการประเมินคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2544 – 2548) เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินจะมีเพียงชุดเดียวสำหรับการประเมินสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งทุกสังกัด ทุกขนาดและทุกเขตพื้นที่ การเข้าไปประเมินสถานศึกษาในรอบแรกจะเป็นการยืนยันสภาพการดำเนินงานตามข้อมูลหรือร่องรอยหลักฐานที่สถานศึกษาจัดเก็บด้วยวิธีการที่สถานศึกษากำหนดขึ้นและร่องรอยหรือข้อมูลที่ผู้ประเมินภายนอกเก็บเพิ่มเติม โดยจะไม่มีมาตรการตัดสินคุณภาพของสถานศึกษาในลักษณะสรุปรวมว่าผ่านหรือไม่ผ่าน รับรองหรือไม่รับรอง แต่จะเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็งจุดอ่อนของสถานศึกษาตามมาตรฐานแต่ละตัว โดยหลักการนี้การประเมินสถานศึกษาจึงมิได้เน้นการเปรียบเทียบหรือแข่งขันกันระหว่างสถานศึกษา แต่เป็นการเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างมาตรฐานการศึกษากันเองภายในสถานศึกษานั้น ๆ ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุง แก้ไขจุดอ่อน และเสริมจุดแข็งของตนเองให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การประเมินคุณภาพภายนอกยังเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์และเป็นกัลยาณมิตรมิใช่การจับผิดการดำเนินงานของหน่วยงานหรือผู้บริหาร ผลการประเมินภายนอกจะนำไปใช้เป็นสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้ได้มาตรฐานทั่วกัน มิได้มีเป้าหมายหลักเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาให้คุณให้โทษแก่ผู้เกี่ยวข้อง

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2544 : 5 – 7) ได้วางกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหลักการและแนวการจัดการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีการบริหารจัดการรวมทั้งการทำงานที่เน้นคุณภาพ เป็นการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นระบบครบวงจร (PDCA) โดยสถานศึกษาจะต้องมีการประกันคุณภาพในให้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐาน แล้วรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบทุกปี และได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อชี้จุดแข็งจุดอ่อน ให้สถานศึกษาได้พัฒนาคุณภาพต่อไป

การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) มีแนวคิดบนพื้นฐานของการปรับปรุงและพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย รวมทั้งผลักดันให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นตามความต้องการของผู้เรียนและผู้รับบริการ ซึ่งหลากหลายตามวัตถุประสงค์ และบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ โดยใช้การรายงานตามความเป็นจริงให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนได้รับทราบ

4. มาตรฐานการศึกษาเพื่อประเมินคุณภาพ

4.1 มาตรฐานการศึกษาของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภา ต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความรู้ และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาค้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์

อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน และพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่า การศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเอง และพึ่งกันและกันได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ

เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์และหลักการในการจัดการศึกษาดังกล่าวจึงได้กำหนด มาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ 3 มาตรฐาน และ 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทย ที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

4.1.1. มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทย ที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคอนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรม จิตสำนึกที่พึงประสงค์ และอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1. คนไทยมีสุขภาพและจิตที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์

2. ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

2.1. คนไทยได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

2.2. คนไทยมีงานทำและนำความรู้ไปใช้ในการสร้างงานและสร้างประโยชน์ให้

สังคม

3. ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

3.1. คนไทยสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รู้ทันโลก รวมทั้งมีความสามารถในการใช้แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

3.2. คนไทยสามารถปรับตัวได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. ทักษะทางสังคม

4.1. คนไทยเข้าใจและเคารพในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสังคม มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

4.2. คนไทยมีความรับผิดชอบ เข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สามารถแก้ปัญหาในฐานะสมาชิกของสังคมไทยและสังคมโลกโดยสันติวิธี

5. คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

5.1. คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมนโสุจริต

5.2. คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทยมีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบอบ

ประชาธิปไตย เป็นสมาชิกที่ดีเป็นอาสาสมัคร เพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

4.1.2. มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา : จัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญและการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนเห็นแบบอย่างที่ดี ได้ฝึกการคิด ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่หลากหลายตรงตามความต้องการ และมีความสุขในการเรียนรู้ ครู ศึกษานิเทศก์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เตรียมการสอนและใช้สื่อที่ผสมผสานความรู้สาขากับภูมิปัญญาไทย จัดบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้จัดหาและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และพัฒนาความคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

ความสำเร็จของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญขึ้นอยู่กับ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ผู้เรียน ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และสมาชิกชุมชน และ 2) ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ หลักการบริหารจัดการและหลักธรรมาภิบาล

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.1. มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

1.2. ผู้เรียนมีโอกาส / สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

1.3. องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

1.4. มีการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

2.1. ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2. ผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงาน และผูกพันกับงานมีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

2.3. มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระ เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการส่งมอบองค์ความรู้ที่หลากหลาย

3. มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

3.1. องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

3.2. ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

3.3. มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

4.1.3. มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ / สังคมแห่งความรู้

การสร้างวิถีการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ให้เข้มแข็ง การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยี เป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไก เพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย โดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

1.1. สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัย และกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา และคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2. ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุข และมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไกการเรียนรู้

2.1. ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดทำ และจัดตั้งแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

2.2. ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษา ในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

2.3. ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาประเทศ

3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.1. ครอบครัว ชุมชน องค์กรทุกระดับและองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

4.2 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการสร้างสรรค์สังคมไทยในให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

หลักการสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยึดหลักที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาผู้เรียนอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนางานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตน สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย

2. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทย ให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมไทยและสังคมโลก

3. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับการมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้นหรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

4. **หลักการมีส่วนร่วม** องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการจัดการศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรีและตอบสนองความต้องการท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ

5. **หลักแห่งความสอดคล้อง** อุดมการณ์ หลักการ และมาตรฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องระหว่างพระราชบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 นโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐบาล สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา และมาตรฐานการอุดมศึกษา

4.2.1. มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้ มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ

2. มีความซื่อสัตย์สุจริต

3. มีความกตัญญูตทเวที

4. มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

5. ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตน และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า

6. ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

เป็นไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ตัวบ่งชี้ มี 2 ตัวบ่งชี้

1. รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม

2. เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีทักษะในการจัดการและทำงานให้สำเร็จ

2. เพียรพยายาม ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน
3. ทำงานอย่างมีความสุข พัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง
4. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
5. มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีความคิดแบบองค์รวม
2. สามารถคาดการณ์ กำหนดเป้าหมาย และแนวทางการตัดสินใจได้
3. ประเมินและเลือกแนวทางการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาอย่างมีสติ
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี และมีจินตนาการ

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยตามเกณฑ์
2. มีผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติเฉลี่ยตามเกณฑ์
3. สามารถสื่อความคิดผ่านการพูด เขียน หรือนำเสนอด้วยวิธีต่าง ๆ
4. สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
5. สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน และการฟัง รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล
2. สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รอบตัว ใช้ห้องสมุด แหล่งความรู้และสื่อต่าง ๆ ได้ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
3. มีวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้ สนุกกับการเรียนรู้และชอบมาโรงเรียน

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพที่ดี

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีสุขนิสัยในการดูแลสุขภาพ และออกกำลังกายสม่ำเสมอ

2. มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
3. ป้องกันตนเองจากสิ่งเสพติดให้โทษและหลีกเลี่ยงสถานะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง

โรคภัย อุบัติเหตุ และปัญหาทางเพศ

4. มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม และให้เกียรติผู้อื่น
5. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านศิลปะ
2. ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านดนตรี/นาฏศิลป์
3. ชื่นชม ร่วมกิจกรรม และมีผลงานด้านกีฬา/นันทนาการ

4.2.2. มาตรฐานด้านการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ
หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชน ได้ดี และมีครูพอเพียง

ตัวบ่งชี้ มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
3. มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาผู้เรียน
4. มีการแสวงหาความรู้และเทคนิควิธีการใหม่ ๆ รับฟังความคิดเห็น ใจกว้าง และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

5. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาและเทียบเท่าขึ้นไป
6. สอนตรงตามวิชาเอก – โท หรือตรงตามความถนัด
7. มีจำนวนพอเพียง (หมายรวมทั้งครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. มีการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้เรียนและเข้าใจผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. มีความสามารถใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองและผู้เรียน

5. มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียน

6. มีการนำผลการประเมินมาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

7. มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลไปใช้พัฒนาผู้เรียน

4.2.3. มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
2. มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ และเป็นผู้นำทางวิชาการ
3. มีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและการจัดการ
4. มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีการจัดองค์กร โครงสร้างและระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์
2. มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบครอบคลุมและทันต่อการใช้งาน
3. มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
4. มีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
5. ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจผลการบริหารงานและการพัฒนาผู้เรียน

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา
2. มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ และใช้หลักการมีส่วนร่วม
3. มีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพัฒนาสถานศึกษา
4. มีรูปแบบการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน
5. มีการตรวจสอบและถ่วงดุล

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น
2. มีรายวิชา/กิจกรรมที่หลากหลายให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ
3. มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความถนัดและความ

ความสามารถของผู้เรียน

4. มีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์การเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

5. มีการจัดระบบการบันทึกการรายงานผล และการส่งต่อข้อมูลของผู้เรียน
6. มีระบบการนิเทศการสอนและนำผลไปปรับปรุงการสอนอย่างสม่ำเสมอ
7. มีการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย

ตัวบ่งชี้ มี 7 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีการจัดและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนที่เข้มแข็งและทั่วถึง
2. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถทางวิชาการและความคิด

สร้างสรรค์ของผู้เรียน

3. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและตอบสนองความสามารถพิเศษและความถนัดของผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ
4. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม
5. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ และกีฬา/นันทนาการ
6. มีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย
7. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน

พัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม
2. มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน
3. มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง

และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

4. มีห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกพอเพียงและอยู่ในสภาพใช้งานได้ดี

5. มีการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

4.2.4. มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
ตัวบ่งชี้ มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร

ระดับสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ตัวบ่งชี้ มี 2 ตัวบ่งชี้

1. เป็นแหล่งวิชาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน
2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4.3 มาตรฐานเพื่อการประเมินภายนอก

มาตรฐานการศึกษา และตัวบ่งชี้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ประถมและมัธยมศึกษา

4.3.1. มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (1,2)

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพทางกาย และสุขภาพจิตที่ดี (7)

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (8)

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (4)

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร (5)

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (6)

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (3)

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้ มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ (1.1)
2. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต (1.2)
3. ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวทิตา (1.2)
4. ผู้เรียนมีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว (1.3)
5. ผู้เรียนมีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (1.4)
6. ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (2, 2.1, 2.2, 1.4)

หมายเหตุ * ตัวเลขในวงเล็บท้ายมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก แสดงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขนิสัย และออกกำลังกายสม่ำเสมอ (7.1)
2. ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ (7.2)
3. ผู้เรียนไม่เสพหรือแสวงหาผลประโยชน์จากสิ่งเสพติดและสิ่งมอมเมาหลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อความรุนแรง โรคภัย และอุบัติเหตุ รวมทั้งปัญหาทางเพศ (7.3)
4. ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและให้เกียรติผู้อื่น (7.4)
5. ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น และชอบมาโรงเรียน (7.5)

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
ตัวบ่งชี้ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ (8.1)
2. ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านดนตรี/นาฏศิลป์ โดยไม่ขัดหลักศาสนา (8.2)
3. ผู้เรียนมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้านกีฬา/นันทนาการ (8.3)
4. ผู้เรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นและของไทย (1.6,15.5,15.6)

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบ และมีการคิดแบบองค์รวม (4.1)
2. ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรอง (4.2, 4.3)
3. ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ (4.4)

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

ตัวบ่งชี้ มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบรวบยอดระดับชาติในระดับดี (ถ้าไม่มีผลระดับชาติให้ใช้ผลการทดสอบระดับเขตพื้นที่ หรือผลการเรียนระดับสถานศึกษาตามลำดับ) ใน 8 กลุ่มสาระ ในระดับชั้น ป.3 ป.6 ม.3 และ ม.6

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน สนใจแสวงหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ รอบตัว (6.1)
2. ผู้เรียนใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สนุกกับการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (6.2)
3. ผู้เรียนสามารถใช้ห้องสมุด ใช้แหล่งความรู้ และสื่อต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา (6.3)

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนสามารถวางแผน ทำงานตามลำดับขั้นตอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (3.1, 3.4)
2. ผู้เรียนรักการทำงาน สามารถปรับตัวและทำงานเป็นทีมได้ (3.3, 3.4)
3. ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต และหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ (3.5)

4.3.2. มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานด้านครู มี 2 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ
ตัวบ่งชี้ มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ครูมีคุณลักษณะที่เหมาะสม (9.1, 9.2, 9.3, 9.4)
2. ครูที่จบระดับปริญญาตรีขึ้นไป (9.5)
3. ครูที่สอนตรงตามวิชาเอก/โท หรือความถนัด (9.6)
4. ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่ครูสภากำหนด (12.4)
5. สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์ (9.7)

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ มี 8 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ
2. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ
3. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็น
สำคัญ
4. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพการ
สอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษามีประสิทธิภาพการสอนและเน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
7. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพการสอน
และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

8. ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีประสิทธิภาพการสอนและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4.3.3. มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มี 5 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

ตัวบ่งชี้ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการทำงาน (11.1)
2. ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์ (11.2)
3. ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ (11.2, 11.3)
4. ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิผลและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร (11.4)

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

ตัวบ่งชี้ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม (12.1, 12.2, 12.4, 13.1, 13.4)
2. สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์ (13.2)
3. สถานศึกษามีการบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม และมีการตรวจสอบ ถ่วงดุล (13.2, 13.3, 13.5)
4. สถานศึกษามีระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นไปตามกฎกระทรวง (12.3)

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ (16)
2. สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (14)
3. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย (15)

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้ มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีหลักสูตรและเนื้อหาสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น (14.1, 14.2, 14.3)

2. สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ (14.4)

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ตัวบ่งชี้ มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (17, 18, 14.7)

2. สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (14.7, 14.2, 17.2, 18.2)

4.4 วิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่สอง (พ.ศ. 2549 – 2553)

ตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม 2545 กำหนดให้ สมศ. ต้องจัดทำข้อเสนอแนะต่อต้นสังกัดในกรณีที่เกิดผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด คณะกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงได้พิจารณาวิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2549 – 2553 เพื่อการจำแนกผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่า ได้มาตรฐานหรือไม่ โดยได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการบริหาร สมศ. ในการประชุมครั้งที่ 13/2548 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2548 โดยให้พิจารณาจากเกณฑ์ต่อไปนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน. 2548 : 88-94)

1. การประเมินอิงเกณฑ์ ให้พิจารณาตามมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาที่ สมศ. กำหนด โดยจะมีการสรุปผลการประเมินทั้งในระดับตัวบ่งชี้ และระดับมาตรฐาน

2. การประเมินอิงสถานศึกษา ให้พิจารณาจากการที่สถานศึกษาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ สมศ. และพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา ตลอดจนมีผลการดำเนินงานบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา รวมทั้งการมีความตระหนักในความสำคัญและความพยายามในการพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

ซึ่งมีวิธีการประเมินในแต่ละแบบ ดังนี้

1. การประเมินแบบอิงเกณฑ์ มีการประเมิน 2 ระดับ คือ การประเมินในระดับตัวบ่งชี้ และการประเมินในระดับมาตรฐาน ได้แก่

1.1. การประเมินในระดับตัวบ่งชี้ ให้พิจารณาจากร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาในแต่ละตัวบ่งชี้ เป็น 4 ระดับ คือ

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ต่ำกว่าร้อยละ 50	ปรับปรุง
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ระหว่างร้อยละ 50 - 74	พอใช้
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ระหว่างร้อยละ 75 - 89	ดี
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไป	ดีมาก

1.2. การประเมินในระดับมาตรฐาน ให้พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานเป็น 4 ระดับ คือ

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1.74	ปรับปรุง
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 1.75 – 2.74	พอใช้
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 2.75 – 3.49	ดี
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 3.50 – 4.00	ดีมาก

2. การประเมินอิงสถานศึกษา ประกอบด้วย การพิจารณาพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายของสถานศึกษา โดยมีมติในการพิจารณาวิธีการพิจารณา และการสรุปผลการพิจารณา ดังนี้

2.1. มติในการพิจารณา พัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและการบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา ดังนี้

พัฒนาการของ คุณภาพการศึกษา	บรรลุมาตรฐาน/เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา	
	บรรลุ	ไม่บรรลุ
มี	ดีมาก (4)	ดี (3) + มีความตระหนักและความพยายาม
ไม่มี	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)

2.2. วิธีการพัฒนา ได้ให้ความหมายของพัฒนาการและการบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผนของสถานศึกษา ดังนี้

มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ สมศ. และผลการประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) สูงกว่าผลประเมินรอบแรกและรอบที่สองไม่ต่ำกว่าระดับดี

ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ สมศ. และผลประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) ต่ำกว่าผลประเมินรอบแรก หรือผลประเมินในรอบแรกและรอบที่สองซึ่งต่ำกว่าระดับดี และไม่แตกต่างกัน

บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษามีความสำเร็จในการปฏิบัติสามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรกไปใช้วางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและมีหลักฐานแสดงความตระหนักในความสำคัญและความพยายามในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

ไม่บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ ไม่สามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยไม่คำนึงถึงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

หลักฐานและร่องรอยแสดงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา ให้พิจารณา ดังนี้

ความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาสู่มาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน พิจารณาจากผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 กลุ่มขึ้นไป (ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง) มีความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานนั้น ๆ และมีหลักฐานและร่องรอยยืนยันจากอย่างน้อย 3 แหล่งขึ้น เช่น นโยบายและทิศทางการพัฒนาของสถานศึกษาระบบประกันคุณภาพภายใน รายงานการประเมินตนเอง เป็นต้น ที่แสดงว่าสถานศึกษามีความตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาตามมาตรฐานนั้น ๆ

ความพยายามในการปฏิบัติสู่มาตรฐานการศึกษา พิจารณาจากการมีหลักฐานและร่องรอย ยืนยันทั้ง 5 ข้อ

1. แผนกลยุทธ์ ธรรมนูญโรงเรียน แผนการจัดโครงสร้างองค์กรของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาตามมาตรฐานนั้น ซึ่งพิจารณาได้จากการ กำหนดมาตรฐานการศึกษา เป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาของสถานศึกษา รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา การพูดคุยและสัมภาษณ์บุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง เป็นต้น ในเรื่องการวางแผนพัฒนาของสถานศึกษา

2. มีการจัด โครงการ / กิจกรรมที่สำคัญระดับสถานศึกษาทางด้านการบริหาร การเรียน การสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาให้ บรรลุมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่ง พิจารณาได้จากแผนของสถานศึกษา รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา เป็นต้น

3. มีภาคีเข้าร่วมหลากหลายเพียงใด โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย เครือข่าย หรือชุมชน เป็นต้น ภาคีที่เข้าร่วมโครงการ / กิจกรรมที่แสดงว่าเป็นโครงการ / กิจกรรมระดับสถานศึกษาซึ่งพิจารณา ได้จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา และ โครงการ / กิจกรรมของสถานศึกษา

4. มีโครงการ / กิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษา ให้บรรลุ ตามมาตรฐานนั้น ๆ อย่างเป็นระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพียงใด ที่จะแสดงความยั่งยืนของ การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาตามมาตรฐานนั้น

5. ผลการประเมินโครงการ / กิจกรรมว่าได้ตามผลตามวัตถุประสงค์เพียงใดและเป็นที่ยอมรับของ ผู้เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด โดยต้องเกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ / กิจกรรมและมีผู้เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 พึงพอใจต่อผลของโครงการ / กิจกรรมนั้น ๆ

2.3. การสรุปผลการประเมินอิงสถานศึกษา มีระดับของมาตรฐานและคะแนน ดังนี้

คำอธิบาย	ระดับ	คะแนน
ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและไม่บรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผน	ปรับปรุง	1 คะแนน
ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาแต่ละบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผน หรือ มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา แต่ไม่บรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผน และหลักฐานแสดงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติอย่าง ไม่เด่นชัด		
มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและมีหลักฐานแสดงความตระหนักในความสำคัญและ ความพยายามในการปฏิบัติอย่างเด่นชัด แต่ไม่บรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผน		
มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษาและบรรลุมาตรฐาน / เป้าหมายตามแผน		

3. การรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในระดับมาตรฐาน

ให้เฉลี่ยผลประเมินระดับมาตรฐานแบบอิงเกณฑ์และแบบอิงสถานศึกษา ถ้าได้ค่าเฉลี่ยของผลประเมิน ≥ 2.75 จากระบบ 4 คะแนน แสดงว่าสถานศึกษามีผลการจัดการศึกษาในมาตรฐานนั้น ๆ ที่ได้มาตรฐานคุณภาพ สมศ. สมศ. จะให้การรับรองคุณภาพการศึกษาในมาตรฐานนั้น ๆ ของสถานศึกษา

4. การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาในภาพรวม

ในการรับรองคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สมศ. สถานศึกษาต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

4.1. สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี (≥ 2.75 ในระบบ 4 คะแนน)

4.2. สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยของผลประเมินในระดับดีขึ้นไปไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมาตรฐานที่ประเมิน กล่าวคือ ได้ระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐานใน 14 มาตรฐาน

4.3. สถานศึกษาไม่มีผลประเมินคุณภาพภายนอกของมาตรฐานอยู่ในระดับปรับปรุง โดยนับเฉพาะมาตรฐานที่ได้ระดับปรับปรุงทั้งแบบอิงเกณฑ์และอิงสถานศึกษา

ในกรณีสถานศึกษาได้รับการรับรองคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพ สมศ. ให้ระบุนวัตกรรมหรือการปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานศึกษาด้วย (ถ้ามี)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

สุคนธ์ สากลวารี (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ใช้วิธีการประชุมครูก่อนลงมือปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ มีการวัดผลการเรียนตามสภาพจริงและปรากฏน้อยที่สุด คือ บุคลากรมิได้ทำงานเท่าที่โรงเรียนกำหนดให้เท่านั้น
2. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน โรงเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ การให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนน้อยที่สุด
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวางแผนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนและที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนของผู้ปกครองและชุมชน

ส่วนด้านปัญหาการดำเนินการ พบว่า

1. ปัญหาการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ ปัญหาเรื่องบุคลากรขาดการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอมากที่สุด
2. ปัญหาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ โรงเรียนขาดข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียนมากที่สุด
3. ปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ได้แก่ การวางแผนการบริหารการศึกษาในโรงเรียนด้านวิชาการที่มีปัญหามากที่สุด

สุพัฒน์ พรหมวัง (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า

1. ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานอยู่ในระดับมาก

2. ครูโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนมีปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. ครูที่มีสถานภาพตำแหน่งต่างกันและครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานไม่แตกต่างกันและไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาดโรงเรียนต่อสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

4. ครูที่มีสถานภาพตำแหน่งต่างกันมีปัญหาการดำเนินงาน โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาการดำเนินงานด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูวิชาการ โรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีปัญหาการดำเนินงานเป็นรายด้าน 3 ด้านไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง มีปัญหาการดำเนินงาน โดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนและในการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาการดำเนินงานมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กในด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพตำแหน่งกับขนาดโรงเรียนต่อปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

นิยม โนนศรีชัย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค้นคว้าอิสระ เรื่อง การปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและจำแนกตามขนาดโรงเรียนและสถานภาพ ตำแหน่ง เห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน เห็นว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายด้าน 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผู้บริหารตำแหน่งครู – อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียน เห็นว่า มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและเป็นรายด้าน 5 ด้านไม่แตกต่างกัน

ทำเนียบ มหาพรหม (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การติดตามการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. โรงเรียนได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาโดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัยและด้านผลผลิต
2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร
3. เพื่อให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาดีขึ้นควรดำเนินการดังนี้
 - 3.1 อาจารย์จะต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่และปฏิบัติงานให้ดีมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ
 - 3.2 ผู้บริหารจัดการกิจกรรมที่ให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคีกัน รักในเกียรติ และศักดิ์ศรีความเป็นอาจารย์ มีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน
 - 3.3 โรงเรียนจัดฝึกอบรมสัมมนาและประชุมชี้แจง เกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.4 โรงเรียนกำหนดและประกาศคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้ทราบ และร่วมกันปฏิบัติตามอย่างจริงจัง
 - 3.5 โรงเรียนจัดประชุมวางแผนงานการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

แก้วเวียง วิโรจน์รัตน์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ เห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน่าพอใจ
2. ข้าราชการครูในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานมากกว่าข้าราชการครูในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก
3. ปัญหาที่สำคัญของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้ร่วมงานน้อย การจัดทำข้อมูลพื้นฐานและระบบสารสนเทศไม่

ชัดเจน ไม่มีระบบ ไม่ตรงกับความเป็นจริง และไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง การกำหนดเป้าหมายไม่มี ความชัดเจน กว้างเกินไปและไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน ในการจัดทำแผน ครู อาจารย์ ผู้ ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควร แผนของโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้อย่าง จริงจัง การตรวจสอบภายใน ไม่มีความต่อเนื่อง และไม่มีเครื่องมือตรวจสอบที่ชัดเจน การ รายงานความก้าวหน้าและการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมีน้อยมาก

ฉรรงค์ ศรีมาธรรม์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ มีการดำเนินการประกัน คุณภาพการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูสายผู้บริหารกับสายผู้สอน มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน ในภาพรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่โรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกันจากโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และแตกต่าง จากโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภัค แก้วเพชร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพการศึกษาตามการรับรู้ ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเข้าใจ ความคิดเห็นเรื่องการปฏิบัติงาน และรวบรวมปัญหา ข้อเสนอแนะในการ ปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม สามัญศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ความเข้าใจเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่าโดยภาพรวมบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม ประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า กลุ่ม ผู้บริหารประเมินว่าตนเองมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มครูผู้สอนประเมินว่าตนเอง มีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานการประเมินคุณภาพ การศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่ม พบว่า บุคลากรทั้ง 2 กลุ่มต่างก็มี ความคิดเห็น เห็นด้วยกับการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก และปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา ของผู้บริหารและครูโรงเรียน

มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสงขลา โดยส่วนมากทั้งกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มครูผู้สอน ต่างก็ประสบกับปัญหาเดียวกัน คือ บุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ เรื่องนี้โดยตรง ครูผู้สอนไม่มีโอกาสที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน โรงเรียนไม่ได้ ปฏิบัติงานไปตามแผนที่วางไว้ ครูขาดความรู้ในเรื่องการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการสร้างเครื่องมือวัดหรือประเมิน

ถวิล เต็มรัมย์ (2545 : บทคัดย่อ) การศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติและอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และ ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน สรุปผลการวิจัย พบว่า ในภาพรวมระดับการปฏิบัติและระดับอุปสรรคในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามสถานภาพตำแหน่งและขนาดโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติของผู้บริหารและครู พบว่าไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 อีกทั้งยังพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีระดับการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและใหญ่ ส่วนการเปรียบเทียบระดับอุปสรรคในการดำเนินงานของผู้บริหาร โรงเรียนและครูพบว่าไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับอุปสรรคในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

ลักขณา วิไลพันธุ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเตรียมโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า สรุปผลวิจัย - ผลการวิจัยการเตรียมโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 7 ปัจจัย คือ ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน บุคลากร ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน การจัดการบริหาร กิจกรรมนักเรียนและนักศึกษา และสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน มีการเตรียมอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด ถ้าพิจารณาอันดับการปฏิบัติสูงสุดของแต่ละปัจจัยตามลำดับดังกล่าว คือ

1. โรงเรียนเน้นที่คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ให้ครูปฏิบัติตนด้วยความรักและเมตตาต่อศิษย์

4. จัดห้องเรียนให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย
5. ให้ครูทำงานโดยมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ
6. ป้องกันนักเรียนเกี่ยวกับยาเสพติดและสิ่งมอมเมา
7. ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์

ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย ปัญหาสูงสุดคือ ครูใช้อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรทางการเรียนการสอนไม่พอกับความต้องการของนักเรียน

คมสัน สุขสว่าง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี การวิจัย พบว่า ระดับปัญหาการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี โดยภาพรวม ทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับสูงสุด คือ ด้านพัฒนา มาตรฐานการศึกษา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการตรวจสอบและ ทบทวนคุณภาพการศึกษา เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงาน จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม พบว่า 1) ผู้มีวุฒิการศึกษา และตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการ ดำเนินงานไม่แตกต่างกัน 2) ผู้มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มี ความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกัน

วินัย เชมงคลวัฒนา (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจและสภาพ ปัญหาการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอหนองนบุรี มีความรู้ และความเข้าใจ การประกันคุณภาพ การศึกษาการศึกษา ภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 8 ด้าน เรียงลำดับ ได้แก่ มี ความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษาการพัฒนา มาตรฐานการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านประเมิน คุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการทดสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจด้านการ จัดระบบบริหารและสารสนเทศ และมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางสองด้าน เรียง ตามลำดับ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และมีความรู้ ความเข้าใจด้านการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

สังคม ทินาวัฒน์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตาม มาตรฐานคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งรายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมาก

โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ทัฟฟ์ (Taff. 1998 : 65) ได้ทำการวิจัยความเข้าใจของครูเกี่ยวกับบทบาทพฤติกรรมของผู้บริหาร และความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษา โดยศึกษาเพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนจำนวนครู 536 คน จาก 25 โรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา พบว่า บทบาทพฤติกรรมของผู้บริหารมีผลต่อการประสบความสำเร็จของโรงเรียน

บอยล์และบาวเดิน (Boyle and Bowden. 1997 : 111) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยการนำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษารูปแบบหนึ่งสำหรับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รูปแบบดังกล่าวได้กลั่นกรองมาจากแนวคิดสำคัญในวรรณกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งวัฒนธรรมและการปฏิบัติของการอุดมศึกษา ปรากฏว่า รูปแบบนี้มีการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ของนักการศึกษา ณ ศูนย์ประกันคุณภาพ และมีการปรับปรุงดีขึ้นในด้านองค์ประกอบของค่านิยมในสถาบัน การประเมินและการพัฒนาคณาจารย์ การประเมินหลักสูตร ความรับผิดชอบ และนโยบายและโครงสร้างที่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงได้

เนวิลล์ (Neville. 1999 : 963 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นกรอบสำหรับการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนของรัฐ การศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่นักการศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนปรับปรุงโรงเรียนอันเป็นวิธีที่จะให้ได้รับความสำเร็จในการปรับปรุงโรงเรียนของตน โครงการศึกษารั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะมีวิธีดำเนินการต่างกันตามขั้นตอนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. กิจกรรมที่สัมพันธ์กับโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุงโรงเรียนมากขึ้น
2. กรอบงานรองรับไม่ได้ทำให้วาระทางเทคนิคของการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเหล่านี้ก้าวหน้าขึ้นไป
3. การสนทนาเกี่ยวกับหลักสูตรซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมการสังเกตเพื่อนร่วมงานและสัมพันธ์กับโอกาสนั้น ได้รับการสนับสนุนจากการเข้าเกี่ยวข้องกับโปรแกรมการประกันคุณภาพ

การศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียน แต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าโปรแกรมนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอย่างกระฉับกระเฉง

4. บทบาทของคะแนนจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบมาตรฐานในระบบโรงเรียนซีกาโก อันเป็นตัวบ่งชี้เบื้องต้นของการปรับปรุงโรงเรียนนั้นนับว่ามีนัยสำคัญ

5. ภาพลักษณ์ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ได้ปรับปรุงดีขึ้นในที่ตั้งของโรงเรียนเหล่านี้แต่ละโรงเรียนเป็นผลของลักษณะและการนำการริเริ่มโครงการความรับผิดชอบนี้ไป

บั๊ก (Bugg, 1991 : 4330 – A) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและวางแผนปรับปรุงโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งรัฐอิลลินอยส์ อันเป็นตัวช่วยในการพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐในการศึกษาได้หาทางกำหนดขอบเขตที่โรงเรียน 2 โรงเรียนได้ใช้โปรแกรมประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้ทราบกระบวนการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แบ่งการดำเนินการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ แต่ละระยะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างกัน ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ก่อนนำโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาและการวางแผนการปรับปรุงโรงเรียนเข้ามาใช้ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง 2 โรงเรียนไม่เคยมีโครงสร้างที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการเพื่อปรับปรุงโรงเรียนมาก่อน

2. ในขณะที่โรงเรียนในชนบทสามารถใช้กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาอันเป็นตัวช่วยในการพัฒนาโครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียนซึ่งจัดทำขึ้นอย่างเป็นทางการได้แล้วนั้น โรงเรียนในเมืองยังไม่สามารถนำวิธีการดำเนินงานดังกล่าวมาใช้ให้ประสบความสำเร็จได้

3. โปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ในโรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน

4. ถึงแม้ว่าโปรแกรมการประกันคุณภาพการศึกษาจะปรากฏว่าประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือโรงเรียนในด้านการบอกลักษณะของเด็กปัญหาการปรับปรุงโรงเรียน แต่อาจจะถูกโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดทำโครงสร้างเพื่อให้โรงเรียนได้กล่าวถึงปัญหาดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จได้

5. กรอบงานการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพมากพอที่จะช่วยให้โรงเรียนได้พัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่องได้ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบด้วยว่า ไม่มีตัวแปรต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำ และทรัพยากรด้านการเงิน กระบวนการนี้จึงยังไม่เพียงพอที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พบว่า สถานศึกษามีความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นระบบที่สร้างความมั่นใจให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนว่า ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษามีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ ผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนมากมีการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีสภาพการดำเนินการแตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน ในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัญหาของการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พบว่า ยังขาดความร่วมมือจากชุมชนและบุคลากรในโรงเรียน ขาดการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ทำให้ไม่มีข้อมูลเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่สามารถกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนา แผนของโรงเรียนไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง การขาดระบบการตรวจสอบภายในและไม่มีเครื่องมือตรวจสอบที่ชัดเจน การรายงานความก้าวหน้าและการเผยแพร่ต่อสาธารณชนยังมีน้อยมาก ซึ่งจากผลการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ส่วนผลงานการวิจัยด้านการดำเนินงานภายใต้กรอบมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สองของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ยังไม่มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัยในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่สองของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยใช้มาตรฐานตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบที่ 2 (2549-2553) เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้